

## ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Κεντρικό πρόβλημα πού σχετίζεται μέ τή μετανάστευση είναι τό κατά πόσον μπορεῖ νά βρεθεῖ τρόπος γιά νά συγκρατηθεῖ τό ἐργατικό δυναμικό στή χώρα. Ἡ λύση στό πρόβλημα αὐτό θά μπορούσε νά διατυπωθεῖ ὡς ἑξῆς: Ἐάν δημιουργηθοῦν στή χώρα εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως τόσες ὅσες χρειάζονται γιά νά ἀπορροφήσουν τό πλεόνασμα τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἡ μετανάστευση θά σταματήσῃ μόνη της. Γι' αὐτό τό σκοπό ὅμως χρειάζεται νά γίνουν ἐπενδύσεις, πού νά δημιουργοῦν εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως. Ἐάν καί ἡ λύση αὐτή φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπλή, στήν ἐφαρμογή της ἀνακύπτουν σοβαρά προβλήματα: Τά σοβαρότερα εἶναι τά ἑξῆς: Πρῶτον, σέ πόσο χρόνο θά πρέπει νά γίνῃ ἡ ἀπορρόφηση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ὥστε νά σταματήσῃ ἡ μετανάστευση; Δεύτερον, πόσοι ἀποταμιευτικοί πόροι χρειάζονται γιά νά γίνουν οἱ ἀναγκαῖες ἐπενδύσεις, κι ἂν οἱ ὑπάρχοντες δέ φτάνουν, πῶς θά καλυφθεῖ τό ἔλλειμμα; Τρίτον, ὑπάρχουν οἱ φορεῖς πού θά διενεργήσουν τίς ἐπενδύσεις;

Στό πρῶτο ἐρώτημα θά μπορούσε νά δοθεῖ ἡ ἀπάντηση ὅτι τό λογικό χρονικό ὄριο γιά τήν ἀπορρόφηση τοῦ πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ δέ θά πρέπει νά εἶναι μεγαλύτερο ἀπό τή δεκαετία. Τοῦτο γιά δύο λόγους: Πρῶτον, γιατί ἂν μέσα στή δεκαετία γίνῃ διαρροή τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας θά προσκρούσῃ σέ στενότητες ἐργατικῶν χεριῶν. Δεύτερον, γιατί τώρα πού δέν ἔχουν καταργηθεῖ ὀλοκληρωτικά τά τεῖχη τῶν δασμῶν τῆς Ἑλλάδος

---

Το «Ερωτηματολόγιο» του Η. Δημητρά δημοσιεύθηκε στο *Εποχές*, τεύχ. 22, Φεβρουάριος 1965, σελ. 32. Η ἀπάντηση του Σάκη Καραγιωργα δημοσιεύθηκε στο *Εποχές*, τεύχ. 23, Μάρτιος 1965, σσ. 44-45.

μέ τις χώρες της ΕΟΚ, ή δυνατότης εφαρμογής μιᾶς πολιτικής βιομηχανικής αναπτύξεως είναι μεγαλύτερη.

Στό δεύτερο ερώτημα μπορεί κανείς νά ἀπαντήσῃ με ὀρισμένες ἐκτιμήσεις: Γιά νά ἀσχοληθεῖ ἓνας ἐργάτης, χρειάζεται ἐπένδυση πού μπορεῖ νά κυμαίνεται ἀπό ἐλάχιστα δολάρια μέχρι 15.000 δολάρια ἢ καί περισσότερα, ἀνάλογα μέ τήν τεχνική πού ἐφαρμόζεται στά μέσα παραγωγῆς. Ἐν ἐφαρμοστεῖ παλιά τεχνική, οἱ ἐπενδύσεις πού θά χρειαστοῦν γιά τήν ἀπορρόφηση τοῦ πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ δέ θά εἶναι μεγάλες. Ἡ ἐλληνική οἰκονομία ὅμως λόγω τῆς μικρῆς παραγωγικότητας τῶν ἐπενδύσεων τούτων, δέ θά μπορέσῃ νά ἀντέξῃ στόν ἀνταγωνιστικό χῶρο τῆς ΕΟΚ. Θά πρέπει ἐπομένως νά χρησιμοποιηθεῖ ἡ ἴδια περίπου τεχνική στά μέσα παραγωγῆς πού ἐφαρμόζεται στην ΕΟΚ. Ἀπό στατιστικές παρατηρήσεις βγαίνει ὅτι μέ τήν τεχνική πού ἐφαρμόζεται στήν Εὐρώπη, γιά νά δημιουργηθεῖ ἀπασχόληση σέ ἓνα ἐργάτη ἀπαιτοῦνται 10.000 δολάρια. Ὁ ἀριθμός ἐργατῶν γιά τούς ὁποίους πρέπει μέσα στή δεκαετία νά δημιουργηθοῦν ἀπασχολήσεις στήν Ἑλλάδα ἐκτιμᾶται ὡς ἑξῆς: 1) 250.000 ἐργάτες πού βρίσκονται σήμερα στήν Εὐρώπη καί γιά τούς ὁποίους πρέπει νά δημιουργηθοῦν εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως ὥστε νά ἐπιστρέψουν στή χώρα. 2) Γύρω στίς 350.000 ἐργατικά χέρια πού σήμερα ὑποαπασχολοῦνται στή γεωργία, στό ἐμπόριο καί στή βιομηχανία. 3) Γύρω στίς 400.000 ἐργατικά χέρια πού θά προέλθουν ἀπό τήν καθαρή φυσική αὔξηση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ μέσα στή δεκαετία. Σύνολο 1.000.000 ἐργατικά χέρια. Ἀφοῦ γιά τή δημιουργία ἀπασχολήσεως σέ ἓναν ἐργάτη ἀπαιτοῦνται ἐπενδύσεις 10.000 δολαρίων, γιά 1.000.000 ἐργάτες θά ἀπαιτηθοῦν ἐπενδύσεις, μέσα στά 10 χρόνια, τῆς τάξεως τῶν 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων ἢ κατὰ μέσον ὅρο 1 δισεκατομμύριο δολάρια τό χρόνο. Τό κεντρικό πρόβλημα εἶναι πού θά βρεθοῦν οἱ ἀποταμιευτικοί πόροι γιά τήν διενέργεια τῶν ἐπενδύσεων αὐτῶν πού εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν ἀπορρόφηση τοῦ πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Πρώτη πηγή εἶναι ἡ ἐγχώρια ἀποταμίευση. Μέ βάση τήν καθαρή μέση ροπή γιά ἀποταμίευση, ἡ ὁποία εἶναι γύρω στό 11% καί μέ προοπτική ὅτι τό ἐθνικό εἰσόδημα θά αὐξάνει μέ ρυθμό 7% κατὰ μέσον ὅρο τό χρόνο, βγαίνει ὅτι μέσα στή δεκαετία οἱ ἀποταμιευτικοί πόροι θά εἶναι τῆς τάξεως τῶν 6,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων, δηλαδή 650 ἑκατομμύρια δολάρια κατὰ μέσον ὅρο τό χρόνο. Δεύτερη πηγή εἶναι ὁ δανεισμός ἀπό τό ἐξωτερικό. Πέρα ἀπό τίς σοβαρές δυσχέρειες πού ὑπάρχουν γιά τήν ἐξεύρεση ξένων κεφαλαίων, ὁ ἐξωτερικός δανεισμός δέν εἶναι σκόπιμο νά ξεπεράσῃ ὀρισμένα ὅρια πέρα

από τά όποία δημιουργείται κίνδυνος ύπερχρεώσεως τής οίκονομίας στό έξωτερικό καί μελλοντικής άνατροπής τής ίσορροπίας στό ίσοζύγιο πληρωμών λόγω άδυναμίας έξοφλήσεως τών συνεχώς αύξανομένων τοκοχρεωλυσίων. Ός τέτοιο όριο θά πρέπει νά δεχθούμε τήν είσροή κεφαλαίων τής τάξεως τών 150 έκατομμυρίων δολαρίων κατά μέσον όρο το χρόνο, πού άλλωστε άποτελεί πολύ αϊσιόδοξες έκτιμήσεις. Από την έγγώρια άποταμίευση καί τόν έξωτερικό δανεισμό μαζεύεται ποσό τής τάξεως τών 800 έκατομμυρίων δολαρίων τό χρόνο. Μέχρι τό 1 δισεκατομμύριο δολάρια τό χρόνο, πού χρειάζεται κατά μέσον όρο στή δεκαετία γιά τήν άπορρόφηση του έργατικού δυναμικού, μένει ένα άποταμιευτικό κενό τής τάξεως τών 200 έκατομμυρίων δολαρίων περίπου. Ποϋ θά βρεθούν οί άποταμιευτικοί αυτοί πόροι; Τό πρόβλημα έδω ξεφεύγει από τήν άπλή οίκονομική άνάλυση καί άνάγεται στή σφαίρα τών μέτρων οίκονομικής πολιτικής πού μπορεί νά πάρει ή πολιτική έξουσία χωρίς νά θίξει τά δημοκρατικά πλαίσια. Ός τέτοιο μέτρο έχει στή διάθεσή της τή φορολογία. Σήμερα στήν Ελλάδα χρησιμοποιείται άντιοίκονομικά γιά πολυτελή κατανάλωση καί μή παραγωγικές τοποθετήσεις (πολυτελείς κατοικίες κλπ.) σημαντικό μέρος από τούς διαθέσιμους πόρους. Μέ τή φορολογία ή κυβέρνηση μπορεί νά άπορροφήσει σημαντικό μέρος από τούς πόρους αυτούς γιά νά καλύψει τό άποταμιευτικό κενό.

Τό τελευταίο έρώτημα είναι άν ύπάρχουν οί φορείς πού θά αναλάβουν τόν όγκο επενδύσεων σέ κλάδους πού δημιουργούν άπασχολήσεις, κυρίως στή βιομηχανία καί στή γεωργία. Η μεταπολεμική πείρα έδειξε ότι τέτοιοι φορείς λείπουν στήν Ελλάδα. Οί βιομηχανικές επενδύσεις στήν Ελλάδα άποτελούν μόνο τό 2% του έθνικού είσοδήματος, όταν στίς ξένες χώρες τό αντίστοιχο ποσοστό είναι 8 καί 10%. Τήν έλλειψη ή τήν άδυναμία τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας νά αναλάβει έντονη επενδυτική δραστηριότητα θά μπορούσε νά αναπληρώσει τό κράτος άφού προηγουμένως όργάνωνε τή δημόσια διοίκηση σέ σύγχρονες βάσεις.